

การสอนการขับร้องเพลงไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกขับร้องไทย

โดย สุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ

Thai Classical Singing Teaching for Non-Thai Music Major Students

By Surang Duriyabhan, National Artist

ณัฐรต์ สุทธิจิตต์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ การศึกษาการสอนการขับร้องเพลงไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกขับร้องไทยโดยสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ วิธีดำเนินการวิจัยใช้การสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ และนิสิตชั้นปีที่ 1-5 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 20 คน ที่เรียนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ และสถิติบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า การสอนการขับร้องเพลงไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกขับร้องไทยโดยสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) หลักสูตร เน้นหลักการการขับร้องเพลงไทย ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ (1) เนื้อร้อง (2) ทำนอง (3) เสียงร้อง (4) จังหวะ (5) การหายใจ บทเพลง 3 เพลงที่ใช้สอน คือ เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงหัวใจเสียงเอื้อน และเพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย 2) การจัดการเรียนการสอน ใช้รูปแบบการอธิบาย การสาธิต และการให้คำแนะนำ ลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก สื่อการสอน ได้แก่ บทเพลง โน้ตเพลง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องดนตรี ใช้การประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียน 3) ผู้สอน เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการขับร้อง และมีประสบการณ์ในการสอน มีจิตใจเมตตา มีอารมณ์ขัน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจในการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐาน สามารถขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานได้ พฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การเอาใจใส่ การจดบันทึก และการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การสอนการขับร้อง / เพลงไทย / สุรางค์ ดุริยพันธุ์

Abstract

The objective of this research was to study Thai classical singing teaching for Non-Thai Music Major Students by Surang Duriyabhan, a National Artist. The methodologies used were interviewing and surveying. The key informant was Surang Duriyabhan. The sample group, using simple random sampling, was 20 Non-Thai Music Major Students having been studying 2737112 Thai Classical Singing at Music Education Division, Arts, Music, and Dance Education Department, Faculty of Education, Chulalongkorn University. The data collected included in-depth interviews and surveys. Analyses of the data involved interpretation of in-depth interviews and using descriptive statistics for a questionnaire. The results were presented as a descriptive method.

The results showed that Thai classical singing teaching for Non-Thai Music Major Students by Surang Duriyabhan can be categorised into 4 dimensions: 1) Content: Placing the emphasis on the understanding of the principles of Thai classical singing consisting of 5 elements: (1) lyrics, (2) melody, (3) voice, (4) rhythm and (5) breathing; and 3 major Thai classical pieces composed by Surang Duriyabhan are Samsieng Pairaw, Huachai Sieng Ung and Kolaviti Kubrong Pleng Thai used for the singing practices; 2) Teaching process: the techniques used were explaining, demonstrating and advising; the arrangement of content is strictly planned from simple to complex, media including Thai songs, musical notations, electronic media, and Thai music instruments; evaluation consisting of authentic assessment, formative and summative evaluation; 3) Teacher: having specialization in Thai classical singing and experiences in teaching Thai classical singing for a long time, having compassion and kindness, sense of humor, and understanding of students' individual differences; 4) Learner: understanding the basic principles of the Thai classical singing style, being able to sing basic Thai classical pieces, being able to learn with effective effort, making some records, and intending to practice singing regularly.

KEYWORDS: SINGING TEACHING / THAI CLASSICAL SONG / SURANG DURIYABHAN

ความเป็นมาและความสำคัญ

วิชาการขับร้องเพลงไทย 1 เป็นวิชาบังคับสำหรับหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2520) สำหรับวิชาเอกดนตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตทุกคนทั้งวิชาเอกดนตรีไทยและดนตรีสากลมีความรู้พื้นฐานในการขับร้องเพลงไทย ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ในการขับร้องเพลงไทยมาก่อน การสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถขับร้องเพลงไทยได้ในระดับพื้นฐาน เป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะหลักการและกระบวนการการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถขับร้องเพลงไทยได้ใน 1 ภาคการศึกษา ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ เป็นผู้สอนวิชาการขับร้องเพลงไทยให้กับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษามาเป็นเวลา 30 ปี โดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ พัฒนาการสอนมาโดยตลอด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หลักและวิธีการขับร้องเพลงไทยระดับพื้นฐานได้อย่างถูกต้องในเวลา 1 ภาคการศึกษา การศึกษาการสอนการขับร้องไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกการขับร้องไทยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ จึงน่าสนใจ เนื่องจากทำให้ได้แนวทางใหม่ ๆ ในการสอนการขับร้องไทยสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานมาก่อน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนการขับร้องไทย และการขยายผลให้กว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการสอนการขับร้องเพลงไทย สำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกขับร้องไทยโดยสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการสอนดนตรีทั่วไปประกอบด้วย 4 ประการ ประการแรก การสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงก่อนที่จะแนะนำหรือสอนเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางดนตรี ประการที่สอง ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีทุกประเภท ประการที่สาม สาระดนตรีและกิจกรรมควรจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และประการที่สี่ กิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนดนตรีควรมีความหลากหลายต่าง ๆ กันไป (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2560) ในการเรียนการสอนดนตรีไทยเริ่มด้วยการปฏิบัติ นิยมวิธีการสอนตามชนบท คือ แบบมุขปาฐะ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งตามแบบของไทย เป็นการสร้างสัมพันธภาพใกล้ชิดของครูและศิษย์ สร้างสมาธิฝึกจิตผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้ถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวัตรปฏิบัติอันดีงามนอกเหนือจากดนตรี (มงคล ภิมย์ครุฑ, 2553) องค์ประกอบที่สำคัญในการถ่ายทอดดนตรีไทย ได้แก่ ครู ศิษย์ หลักการและวิธีการสอน เพลงที่สอน (เนื้อหา) และการปลูกฝังคุณธรรมแก่

ศิษย์ ซึ่งการถ่ายทอดนิยมใช้หลัก 3 ประการ ได้แก่ การทำตามคำสั่งครู การท่องจำ และยึดมั่นในจารีตประเพณี (อุทัย ศาสตรา, 2553) แหล่งความรู้ที่สำคัญในการเรียนการสอนดนตรีไทยคือ ครู จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะอย่างเชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีนั้น ๆ ตลอดจนต้องมีหลักการ วิธีการถ่ายทอดที่เป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ และเป็นผู้ที่พร้อมด้วยคุณธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นครู กล่าวได้ว่า รูปแบบวิธีการสอนทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยแต่โบราณถึงปัจจุบันใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ (oral transmission) ร่วมกับการสาธิต การเลียนแบบจากครูผู้สอน นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบการสอน (Instructional models) ได้แก่ behavioral, information processing และ social interaction models (Joyce, Weil, & Calhoun, 2009; Saskatchewan Education, 1991) โดยคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การฝึกหมั่นฝึกฝน ฝึกซ้อมจนเกิดความชำนาญ การวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการเรียนการสอนดนตรี การวัดและประเมินผลทางด้านดนตรีแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวัดและประเมินผลด้านเนื้อหา การวัดและประเมินผลด้านทักษะ และการวัดและประเมินผลด้านเจตคติดนตรีโดยเนื้อหาดนตรีใช้แบบทดสอบวัดได้ ทั้งแบบทดสอบแบบปรนัยและแบบอัตนัย การวัดและประเมินผลด้านทักษะดนตรี ควรเป็นการทดสอบรายบุคคล เพื่อให้ได้ผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และการวัดและประเมินผลด้านเจตคติดนตรีควรใช้วิธีการวัดตลอดระยะเวลาที่มีการเรียนการสอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินตามสภาพจริงเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนดนตรีแบบปกติได้อย่างเหมาะสม (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2560)

การจัดการเรียนการสอนทักษะการขับร้องเพลงไทยเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจะต้องวางแผนทางอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนอย่างเป็นลำดับ โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ง่ายต่อการเรียนรู้ไปสู่ขั้นตอนที่ยาก (ณัฐพล นาคะเต, 2555) วิธีการสอนขับร้องเพลงไทยในโบราณ ครูจะถ่ายทอดโดยการให้ผู้เรียนท่องจำปากเปล่า ผู้เรียนร้องต่อจากครูทีละวรรค เมื่อผู้เรียนร้องได้แล้ว ครูจะค่อย ๆ เพิ่มการร้องที่มีการประดับประดาตกแต่งวรรคนั้นเพื่อให้ไพเราะยิ่งขึ้น ผู้เรียนต้องร้องวรรคนั้นจนกว่าจะได้ ครูจึงจะต่อวรรคต่อไปให้ อย่างไรก็ตาม ครูจะสังเกตความสามารถของผู้เรียนเพื่อสอนทางร้องให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน (อรรพรรณ บรรจงศิลป์, สุกัญญา สุจฉายา, และ รุ่งอรุณ กุลธำรง, 2546)

วิธีการขับร้องเพลงไทย แบ่งออกเป็น 4 วิธี ได้แก่ 1) ร้องลำลอง หมายถึง การร้องไปพร้อม ๆ กับการบรรเลงดนตรี วิธีการบรรเลงและร้องดำเนินไปอย่างอิสระ สิ่งที่ต้องยึดถือในการบรรเลงและการร้องในลักษณะลำลอง คือ เสียงที่บรรเลงกับร้องจะต้องเป็นระดับเสียง

เดียวกัน มีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน 2) ร้องเคล้า หมายถึง การร้องไปพร้อม ๆ กับการบรรเลงดนตรีซึ่งเป็นเพลงเดียวกัน ต่างก็ดำเนินทำนองไปตามทางของตน ยึดถือเนื้อเพลง จังหวะ และเสียงที่ตกจังหวะ 3) ร้องคลอ หมายถึง การร้องไปพร้อม ๆ กับการบรรเลงดนตรีโดยดำเนินทำนองเป็นอย่างเดียวกัน 4) ร้องส่ง หมายถึง การร้องที่มีดนตรีรับ คนร้องจะร้องขึ้นก่อนเมื่อจบลงแล้วดนตรีจึงรับด้วยทำนองอย่างเดียวกัน โดยการร้องแปรจากทำนองหลักเป็นทางร้อง (มนตรี ตราโมท, 2507)

พื้นฐานการขับร้องเพลงไทย คือ การเอื้อนเดินทำนองสลับกับการร้องถ้อยคำ องค์ประกอบของวิธีการขับร้อง ได้แก่ 1) ถ้อยคำ ผู้ขับร้องจะต้องร้องให้ถูกต้องและชัดเจน ตามบทประพันธ์ แบ่งวรรคตอนให้ถูกต้องกับวิธีการร้อง การอ่านฉันทลักษณ์ การควบกล้ำ ร, ล 2) การเปล่งเสียง การออกเสียงจากลำคอ ทรวงอก ท้อง และนาสิกได้ถูกต้องเต็มเสียงอย่างสม่ำเสมอ และรักษาระดับเสียงได้คงที่ หมายถึง เสียงไม่สูงไม่ต่ำกว่าระดับเสียงดนตรีที่ต้องการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการขับร้องที่ผู้ขับร้องจำเป็นต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้องทั้งการออกเสียงเอื้อน และคำร้อง หรือบทร้องในเพลงต่าง ๆ ที่ชัดเจนตรงตามความหมายของบทเพลงแต่ละบทเพลง 3) คุณภาพเสียงและรสเสียง หมายถึง เสียงดังชัดเจน ซึ่งเกิดจากการร้องเต็มเสียง ระดับเสียงดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และไม่เพี้ยน เสียงแจ่มใส ชัดเจน คุณภาพเสียงเป็นหัวใจสำคัญของการขับร้องเพลงไทยที่มีคุณภาพในการขับร้องเฉพาะอย่างหนึ่งของผู้ขับร้อง คือ ความสามารถทางด้านโสตประสาทที่แม่นยำในการรับรู้และแสดงออกในเรื่องระดับเสียงที่ถูกต้อง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการขับร้องที่มีคุณภาพ 5) ความแม่นยำในการขับร้องตามทำนองทางร้องและแนวการเดินทางทำนอง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความแม่นยำในการขับร้องตามทำนองทางร้อง ตามลักษณะของบทร้องและทำนองทางร้องที่กำหนดไว้ และความสามารถในการขับร้องตามแนวการเดินทางทำนอง และความเข้าใจของเพลงตามที่คุณประพันธ์กำหนดไว้ 6) การเปลี่ยนทำนองบางประโยค แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ความสามารถในการเปลี่ยนทำนองใหม่จากทางร้องเดิมเพียงบางประโยคอย่างถูกต้องตามหลักวิชา แปรทำนองจากทางเครื่องให้เป็นทางร้องได้บางประโยค และทั้งเพลง และกระบวนการเอื้อนเสียงที่เปลี่ยนแปลงไปจากแนวเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงลูกตกของทำนองหลัก 7) ชีตความสามารถ และสุนทรียะ หมายถึง การแม่นยำ แม่นตา แม่นเสียง แม่นใจในบทเพลง สามารถใช้เสียงขับร้องได้ถ้อยคำชัดเจน และไม่เพี้ยนวรรณยุกต์ แสดงออกได้อย่างชัดเจนทั้งความหมายและอารมณ์ของบทร้อง และความสามารถตกแต่งทำนองเพลงที่คุณประพันธ์กำหนดไว้อย่างเหมาะสมจนเกิดความงามและความพึงพอใจของผู้ฟังและผู้บรรเลง (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, 2544)

การสอนการขับร้องเพลงไทย เป็นสิ่งสำคัญที่ควรสอนให้กับนักเรียนในระดับตั้งแต่ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการอนุรักษ์การขับร้องเพลงไทยอันเป็นศิลปวัฒนธรรม ไทย และยังประโยชน์ให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เกิดสุทธริยาภาพของการเรียนขับร้องเพลงไทย วิชาการขับร้องเพลงไทยจึงเหมาะสมกับการเรียนการสอนในระบบ โรงเรียน (ณัฐพล นาคะเต, 2555)

การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีไทย จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ องค์ประกอบพื้นฐานของการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการสอน (Steiner, 1988) ประกอบด้วย 1) ผู้สอน (teacher) 2) ผู้เรียน (student) 3) เนื้อหาสาระ (content) การจัดการสาระ หลักสูตร เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับดนตรี 4) บริบท (context) ได้แก่ องค์ประกอบต่าง ๆ ในการเรียนรู้หรือการเรียนการสอน เช่น เทคนิควิธีการสอน สถานที่ สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ทฤษฎีการศึกษาของสไตเนอร์ ให้นิยาม “การเรียนรู้” ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาว่า เป็นการพัฒนาจิตวิญญาณ เน้นสาระที่สัมพันธ์กับจิตวิญญาณในทุกมิติ (ณัฐธ ุทธจิตต์, 2561) เช่นเดียวกับการเรียนการสอนดนตรีไทยที่ไม่เน้นการถ่ายทอดทักษะดนตรีเพียง อย่างเดียว แต่ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เกิดความซาบซึ้งในขนบดนตรีไทยอย่าง ลึกซึ้ง

ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2480 ที่บ้านดุริยประณีต บิดาชื่อ นายเหนียว ดุริยพันธุ์ มารดาชื่อนางแหม่มซ้อย ดุริยพันธุ์ (ดุริยประณีต) ทั้งสองท่านรับราชการ เป็นคีตศิลปินประจำกองการสังคีต กรมศิลปากร นอกจากนี้ ยังเป็นครูสอนขับร้องโรงเรียน นาฏศิลป์และข้าราชการกรมศิลปากร ด้านครอบครัว ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ สมรสกับ นายบุญเกิด ทองประยูร มีบุตร 2 คน คือ นายสิทธิศักดิ์ ทองประยูร (ถึงแก่กรรม) และนางวัชรวรรณ ดุริยพันธุ์ ครูสุรางค์ เริ่มเรียนขับร้องกับครูหม รุ่งเรือง (ดุริยประณีต) ผู้เป็นน้าสาว ตั้งแต่อายุ 8 ปี จนสามารถขับร้องออกงานร่วมกับวงดนตรีคณะดุริยประณีตของครูสุข และครูแถม ดุริยประณีต ผู้ที่เป็นตายาย ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ มีความสามารถในการร้องเพลงโดยเลียน สำเนียงภาษาของชาติต่าง ๆ ได้ และได้รับการชักนำให้ร่วมร้องประชันวงทั้งในกรุงเทพ และ ต่างจังหวัด ได้รับชัยชนะต่อเนื่องหลายปี ในปี พ.ศ. 2492 เข้าศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ทางโรงเรียนได้ส่งเข้าประกวดขับร้องเพลงไทยในงานกาชาด และงานศิลปหัตถกรรม ได้รับรางวัลชนะเลิศติดต่อกันถึง 5 ปีซ้อน ในการนี้ได้เข้าเฝ้ารับ พระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และได้รับโอกาสขับร้อง ถวายหน้าพระที่นั่ง ด้วยเพลงเขมรไพรโยคที่ชนะเลิศจากการประกวด นอกเหนือจากการเรียน ขับร้อง ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ยังได้เรียนรู้การปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ เช่น ระนาดเอก

ห้องวงใหญ่ ซอด้วง ซออู้ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนส่งเสริมในการขับร้องเพลงไทยเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เข้าใจภาษาดนตรีได้เป็นอย่างดี ในเวลาต่อมาครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ได้เรียนกลวิธีการขับร้องและต่อเพลงกับครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ ผู้เป็นมารดาจนมีความสามารถในการขับร้องเพลงไทยได้ทุกประเภท รวมทั้งการขับเสภาในทุกสำเนียง อีกทั้งการร้องหุ่นกระบอกและการร้องเพลงพื้นบ้าน จนสามารถออกงานประชันวงร่วมกับคณะดุริยประณีตและได้รับชัยชนะอย่างต่อเนื่อง การขับร้องให้วงปีพาทย์ประชันทำให้ครูสุรางค์มีทักษะในเพลง 3 ชั้น เพลงเถา และเพลงเดี่ยว เป็นอย่างมาก ประกอบกับได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากครูอีกหลายท่าน อาทิ ครูเหนียว ดุริยพันธุ์ ครูแถม ดุริยประณีต ครูสุตจิตต์ ดุริยประณีต เป็นต้น ทำให้ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เป็นคีตกวีคนสำคัญ ผู้มีความสามารถและมั่งคั่งความรู้ในการขับร้องเพลงไทยเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ.2502 ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ได้รับบรรจุเป็นครูสอนขับร้องเพลงไทยของโรงเรียนราชินี ปี พ.ศ.2505 ได้บรรจุเข้าทำงานในตำแหน่งครูสอนขับร้องเพลงไทย ประจำแผนกนาฏดุริยางค์ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม และพ.ศ. 2520 ได้บรรจุเข้าทำงานเป็นนักจัดรายการ ฝ่ายผลิตรายการโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง 9 (อ.ส.ม.ท.) และยังคงเป็นนักร้องให้กับวงดนตรีคณะดุริยประณีตตลอดมา ขณะเดียวกันก็เป็นอาจารย์พิเศษสอนทักษะคีตกวีให้กับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาทิ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอีกมากมายจนจบงานปัจจุบัน จนได้รับยกย่องและยอมรับให้เป็นครูแม่แบบของคีตกวีคนรุ่นใหม่ และถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านคีตกวีให้แก่ผู้เข้ามาแต่ด้วยเยาว์ มากกว่า 5 ทศวรรษ ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ยังได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษสอนการขับร้องเพลงไทยในสถาบันต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผลงานด้านคีตกวีทั้งในรูปแบบของการแสดงในงานต่าง ๆ และผลงานการบันทึกเสียงการขับร้อง และขับเสภา โดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตกวี) ในปี พ.ศ. 2560

กล่าวโดยสรุป การเรียนการสอนการขับร้องเพลงไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ครู ผู้เรียน เนื้อหาหรือบทเพลงที่ใช้สอน หลักการและวิธีสอน นับแต่อดีตนิยมวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ คือ ครูถ่ายทอดโดยให้ผู้เรียนท่องจำและร้องต่อจากครูทีละวรรค ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างครูกับศิษย์โดยครูผู้สอนมักสอดแทรกการสอนคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับการสอนสาระดนตรี ทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษาของสไตเนอร์ ที่ให้นิยาม “การเรียนรู้” ว่าเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณ เน้นสาระที่สัมพันธ์กับจิตวิญญาณในทุกมิติ โดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ เป็นหนึ่งในครูผู้สอนขับร้องเพลงไทย ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการขับร้องเพลงไทย และมีกลวิธีการสอนการขับร้องเพลงไทยอย่างมีระบบระเบียบแบบแผน มีผลงานในการขับร้องเพลงไทย และมีลูกศิษย์ที่ประสบความสำเร็จในการขับร้องเพลงไทยมากมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอน หลักการสอน กลวิธีการสอนทักษะดนตรีไทยและการขับร้องเพลงไทย การวัดและประเมินผลทักษะดนตรีไทยและการขับร้องเพลงไทย รายวิชาการขับร้องเพลงไทย 1 ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับหลักสูตรปริญญาสุตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2520) สำหรับวิชาเอกดนตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาทฤษฎีการศึกษาของสไตเนอร์ (Steiner, 1988) และชีวประวัติของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เพื่อนำมากำหนดกรอบของการวิจัยและกำหนดกรอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 2 กำหนดผู้ให้ข้อมูล ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีการกำหนดดังนี้

2.1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ผู้สอนรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1

2.2) ประชากร คือ นิสิตที่เคยเรียนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลป ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1-5 สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลป ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 20 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

ขั้นที่ 3 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างเครื่องมือโดยใช้กรอบทฤษฎีการศึกษาของสไตเนอร์ (Steiner, 1988) โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ เนื้อหาสาระ การเรียนการสอน ครูผู้สอน และผู้เรียน ประกอบไปด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ดังนี้

3.1) แบบสัมภาษณ์การสอนขับร้องเพลงไทยในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 สำหรับครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ

3.2) แบบสอบถามการเรียนการสอนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1-5 ที่ได้เรียน ภาคการศึกษาต้น ของปีการศึกษา 2556-2560

ขั้นที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1) การเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมการในเรื่องการจัดพิมพ์สัมภาษณ์และแบบสอบถาม พร้อมตรวจทาน เพื่อเตรียมนำไปใช้เก็บข้อมูลในการทำวิจัย

4.2) การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังสถานที่ที่เลือกไว้เป็นตัวอย่างในการเก็บข้อมูล

4.3) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแก่ผู้ให้การสัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ผู้ให้การสัมภาษณ์ตอบคำถามและผู้ตอบแบบสอบถามตอบแบบสอบถาม

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความเนื้อหา และใช้สถิติบรรยาย มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

5.1) การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสัมภาษณ์การสอนขับร้องเพลงไทยในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 สำหรับครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ

5.2) การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามสำหรับนิสิตที่ได้เรียนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1

ขั้นที่ 6 การนำเสนอข้อมูล

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมให้ข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญจากการวิจัย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ผู้สอนรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 และตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนิสิตที่ได้เรียนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 รายละเอียดมีดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน และผู้เรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักการ พบว่า เนื้อหาสาระที่ครูสุรางค์สอนสามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ ทฤษฎี และปฏิบัติ โดยในส่วนของทฤษฎีนั้นเน้นไปที่หลักการและทฤษฎีในการขับร้องเพลงไทย ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. เนื้อร้อง หมายถึง บทประพันธ์ต่าง ๆ ที่นำมาขับร้อง ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน โดยในการแบ่งวรรคตอนของเนื้อร้องนั้นมีหลักการ คือ 1) เนื้อร้องประเภทโคลง ฉันท์ และกาพย์ ให้แบ่งตามฉันทลักษณ์ของการอ่านโคลง ฉันท์ และกาพย์ 2) เนื้อร้องประเภทกลอน เช่น กลอนแปด เป็นต้น แบ่งตามความหมายของบทประพันธ์เป็นหลัก

2. เสียงเอื้อนและทำนอง คือ เสียงต่าง ๆ ที่ประกอบเข้ากันเป็นทำนองตามทำนองของบทเพลง ซึ่งเสียงเอื้อนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับร้องเพลงไทย โดยประเภทของเสียงเอื้อนต่าง ๆ ได้อธิบายไว้ในบทเพลงหัวใจเสียงเอื้อนที่ประพันธ์ขึ้นโดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ เสียงเอื้อนในเพลงไทยนั้นประกอบไปด้วยพยัญชนะ อ (อักษรกลาง ผันได้ 5 เสียง), ง (อักษรต่ำ ผันได้ 3 เสียง), ฮ (อักษรต่ำ ผันได้ 3 เสียง), และ ห (อักษรสูง ผันได้ 3 เสียง) โดยสามารถผันไปตามวรรณยุกต์ สามัญ เอก โท ตรี จัตวา ดังนี้

- 1) อ อักษรกลาง สามารถผันวรรณยุกต์ได้ดังนี้ เออ, เอ้อ, เอื้อ, เอื้ออ, เอื้ออ
- 2) ฮ อักษรต่ำ สามารถผันวรรณยุกต์ได้ดังนี้ เฮอ (เสียงสามัญ), เฮ้อ (เสียงโท), เอื้ออ (เสียงตรี)
- 3) ห อักษรสูง สามารถผันวรรณยุกต์ได้ดังนี้ เหอ (เสียงเอก), เห้อ (เสียงโท), เเหอ (เสียงจัตวา)
- 4) ง ใช้เฉพาะคำว่า เงอ โดยจะติดกับเสียง “เอ็ง” เสมอ กล่าวคือ เสียงเอื้อน “เอ็งเงอ”

การผันวรรณยุกต์ในอักษร อ และ ห นั้น สามารถนำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้สามารถผันวรรณยุกต์ได้ครบ 5 เสียง ดังนี้

- 1) เสียงสามัญ คือ เฮอ
- 2) เสียงเอก คือ เหอ
- 3) เสียงโท คือ เฮ้อ หรือ เห้อ (นิยมใช้ “เฮ้อ” เพราะเสียงเบาและนุ่มนวลกว่า)
- 4) เสียงตรี คือ เอื้ออ
- 5) เสียงจัตวา คือ เเหอ

เสียงเอื้อนที่สำคัญในเพลงไทย คือ เสียงเอื้อนสามเสียงที่ครูสุรางค์เรียกว่า สามเสียงไพบรา ซึ่งอธิบายไว้ในบทเพลงสามเสียงไพบราที่ประพันธ์โดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงเสียงเอื้อนสามเสียงอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับร้องเพลงไทย โดยครูสุรางค์ได้คิดแบบฝึกหัดการขับร้องเสียงเอื้อนสามเสียงขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบฝึกหัดแรกในการเรียนขับร้องเพลงไทย ทำให้หลักสูตรการสอนขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ มีความแตกต่างจากหลักสูตรขับร้องเพลงไทยในอดีต กล่าวคือ หลักสูตรขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์นั้น จะเริ่มต้นฝึกจากการร้องเสียงเอื้อนสามเสียงก่อน ก่อนที่จะฝึกขับร้องจากบทเพลง ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรขับร้องเพลงไทยในอดีต ที่ผู้เรียนจะเริ่มต้นฝึกขับร้องจากบทเพลงเลย

นอกจากเสียงเอื้อนสามเสียงไพบรายังมีเสียงเอื้อนลูกกระทบที่เป็นอีกเสียงเอื้อนสำคัญซึ่งได้อธิบายไว้ในบทเพลงหัวใจเสียงเอื้อน และเสียงเอื้อน “เอิงเงอ” ซึ่งเป็นเสียงเอื้อนที่ครูสุรางค์ได้คิดพัฒนาขึ้น

3. เสียง คือ การใช้เสียงหรือการเปล่งเสียง โดยการใช้เสียงร้องนั้นต้องปรับให้เข้ากับดนตรีที่บรรเลงประกอบการขับร้อง นอกจากนี้เสียงร้องยังขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละบุคคล

4. จังหวะ คือ จังหวะในการขับร้อง ซึ่งนอกจากจะต้องร้องให้ตรงจังหวะสามัญแล้ว ในการขับร้องเพลงไทยยังมีลักษณะจังหวะพิเศษ ซึ่งเป็นกลวิธีในการขับร้องเพลงไทย ได้แก่ การลักจังหวะ การย้อยจังหวะ การร้องโยน และการร้องโหน

5. การหายใจ คือ การแบ่งระยะช่องไฟของการหายใจในการขับร้อง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การหายใจในเนื้อร้อง ให้หายใจตามระยะช่องไฟตามวรรคของเนื้อร้องที่ได้แบ่งไว้ 2) การหายใจในทำนองเพลง หรือหายใจในการเอื้อน ให้หายใจตามวรรคตอนของการเอื้อนในแต่ละวรรค

ในส่วนของการสอนปฏิบัตินั้นครูสุรางค์ได้บูรณาการเนื้อหาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ได้สอดแทรกเนื้อหาภาคทฤษฎีเข้ากับบทเพลงที่ใช้ในการสอนขับร้องในภาคปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วยเพลงสามเสียงไพบรา เพลงหัวใจเสียงเอื้อน เพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวลำปางเล็ก เพลงลาวเจริญศรี และเพลงแขกต๋อยหม้อเถา นอกจากนี้ยังพบว่าครูสุรางค์ได้สอนเพิ่มเติมในบทเพลงประเภทเพลงดับ ซึ่งในแต่ละปีการศึกษานั้นได้ปรับเปลี่ยนบทเพลงในการสอนให้เหมาะสมตามบริบทของผู้เรียน เช่น เพลงดับนิทราชาคริต เพลงดับวิวาท์พระสมุทร เพลงดับจุล่ง เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูสุรางค์ใช้รูปแบบการสอนแบบการอธิบาย การสาธิต และการให้คำแนะนำเป็นหลัก และรูปแบบวิธีในการสอนนั้นได้พัฒนาปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ แต่เดิมเป็นเพียงการสอนแบบมุขปาฐะ คือ บอกเพลงเป็นวรรค ๆ ให้ผู้เรียนร้องตามและจดจำที่ละวรรค ต่อมาจึงได้คิดพัฒนาและปรับปรุงสื่อการสอน โดยได้คิด ประพันธ์เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย และเพลงหัวใจเสียงเอื้อน ซึ่งทั้งสามเพลงนี้เป็นสื่อในการสอนขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้จัดหมวดหมู่เสียงเอื้อนต่าง ๆ ให้เป็นระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น และได้คิดระบุคำศัพท์ที่ใช้เรียกเสียงเอื้อนต่าง ๆ เช่น สามเสียงไพเราะ ลูกกระพรวน เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเสียงเอื้อนได้ง่าย และสามารถเรียนขับร้องเพลงไทยเพื่อต่อยอดไปสู่การขับร้องเพลงไทยขั้นสูงได้ง่ายยิ่งขึ้น

ในการดำเนินการสอน ครูสุรางค์ได้มีการเตรียมการสอนล่วงหน้าในทุก ๆ ครั้ง โดยในคาบแรกที่พบกับผู้เรียน ครูสุรางค์จะพูดถึงเสียงเอื้อนทำนองเพลงไทยเป็นลำดับแรก เพราะเสียงเอื้อนเป็นพื้นฐานและเป็นหัวใจสำคัญในการขับร้องเพลงไทย จากนั้นจึงดำเนินการสอนโดยจัดเรียงลำดับเนื้อหาในการสอนเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยาก

ด้านการประเมินผล ครูสุรางค์มีการติดตามประเมินผลในระหว่างเรียนเป็นระยะ ๆ โดยใช้วิธีการสังเกต กล่าวคือ เดินสังเกตผู้เรียนแต่ละคนเพื่อประเมินว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ หากผู้เรียนมีข้อบกพร่องครูสุรางค์จะให้คำแนะนำ และปรับปรุงแก้ไขทันที โดยทำการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงทั้งในระหว่างเรียนและหลังเรียน

กล่าวโดยสรุปในด้านการจัดการเรียนการสอน ครูสุรางค์ได้พัฒนารูปแบบการสอนมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการสอน ได้แก่ การอธิบาย การสาธิต และการให้คำแนะนำ มีสื่อการสอนประเภทบทเพลง ได้แก่ เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย และเพลงหัวใจเสียงเอื้อน เป็นต้น สื่อการสอนประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เทป วีซีดี เป็นต้น และสื่อการสอนประเภทเครื่องดนตรี ได้แก่ ฉิ่ง เป็นต้น โดยมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง และทำการประเมินผลทั้งในระหว่างเรียนและหลังเรียน

ครูผู้สอน พบว่า ครูสุรางค์เป็นครูผู้มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่ทำให้การดำเนินการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เป็นผู้มีบุคลิกภาพเป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อลูกศิษย์ มีความตั้งใจในการสอนและเต็มที่กับการสอนในทุก ๆ ครั้ง นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีอารมณ์ขัน ทำให้ผู้ที่เรียนกับครูสุรางค์เรียนอย่างมีความสุข ไม่เครียดหรือกดดัน ครูสุรางค์มีความคาดหวังให้ลูกศิษย์มีพื้นฐานการขับร้องที่ถูกต้อง ร้องเพลงไทยได้ดี มีความไพเราะ สามารถสืบทอดและดำรงเอกลักษณ์การขับร้องเพลงไทยได้สืบไป นอกจากนี้

ครูสุรางค์ยังเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ครูอยู่เสมอ กล่าวคือ นอกเหนือจากการสอนในห้องเรียนแล้ว ครูสุรางค์ยังคอยให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไขในการขับร้องเพลงไทยให้กับผู้เรียนที่มีข้อสงสัย หรือต้องการคำแนะนำเพิ่มเติมนอกเหนือจากเวลาเรียนอีกด้วย

ผู้เรียน พบว่า โดยเฉลี่ยผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้ ร้อยละ 80-100 โดยพบว่าพฤติกรรมที่ทำให้ผู้เรียน เรียนได้อย่างประสบผลสำเร็จคือ การตั้งใจและใส่ใจในการเรียน การจดจำ การจดบันทึก การหมั่นฝึกซ้อมและทบทวนบทเรียน อย่างสม่ำเสมอ

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนิสิตที่ได้เรียนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 โดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 20 คน เป็นนิสิต ชั้นปีที่ 1 จำนวน 5 คน นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 7 คน นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 3 คน นิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 คน และนิสิตชั้นปีที่ 5 จำนวน 3 คน โดยเป็นเพศชายร้อยละ 75 และเพศหญิง ร้อยละ 25

แบบสอบถามตอนที่ 2 การสอนขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ มีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตร พบว่า บทเพลงที่ครูสุรางค์สอนในรายวิชา 2737112 การขับร้องเพลงไทย 1 ประกอบไปด้วย 1) เพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนรู้เทคนิคการขับร้องเพลงไทย 3 เพลง คือ เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงหัวใจเสียงเอื้อน เพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย 2) เพลงไทย ลักษณะต่าง ๆ เช่น เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวเจริญศรี เพลงสร้อยสนตัด เพลงลาวลำปาง เล็ก เพลงแขกต๋อยหม้อ เถา และอื่น ๆ

เนื้อหาสาระในภาคทฤษฎี คือ 1) หลักการในการขับร้องเพลงไทย ได้แก่ การทำความเข้าใจในบทประพันธ์ เสียงเอื้อนในเพลงไทย ทำนองเพลง การใช้เสียง การเปล่งเสียง จังหวะของบทเพลงในการขับร้อง และการแบ่งวรรคการหายใจ 2) ศัพท์สังคีตการขับร้องเพลงไทย อาทิ ขับ ร้องคลอ ร้องเคล้า ร้องลำลอง ลัก ย้อย โยน โทน รับร้อง ส่งร้อง สามเสียงไพเราะ ลูกกระทบ ลูกเท่า เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูสุรางค์ใช้รูปแบบการสอนโดยสาธิตมากที่สุด โดยพบว่า มีจำนวนผู้ตอบในแบบสอบถาม ร้อยละ 95 รองลงมาคือการอธิบาย ร้อยละ 85 การให้คำแนะนำ ร้อยละ 60 การตั้งคำถาม ร้อยละ 25 และการอภิปราย ร้อยละ 15

ขั้นตอนในการสอน พบว่า การสอนของครูสุรางค์ประกอบไปด้วย 1) ขั้นนำ คือ การกล่าวนำเข้าสู่บทเรียน โดยการบรรยายคร่าว ๆ ถึงเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ 2) ขั้นสอน มีการบรรยายถึงหลักการทฤษฎีเพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในเนื้อหา จากนั้นสอนปฏิบัติโดยการสาธิตให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม โดยมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก 3) ขั้นสรุป มีการทบทวนบทเรียน การให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขแก่ผู้เรียน

สื่อการสอนและเอกสารประกอบการสอน พบว่า ประกอบไปด้วยสื่อการสอนประเภท บทเพลง สื่อการสอนประเภทโน้ตเพลงทั้งรูปแบบโน้ตไทยและโน้ตสากล สื่อการสอนประเภท สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ คลิปวิดีโอ เทปตลับ เป็นต้น และสื่อการสอนประเภทเครื่องดนตรี ได้แก่ ฉิ่ง ขลุ่ย เป็นต้น

การวัดและประเมินผล พบว่ามีจำนวนผู้ตอบในแบบสอบถามในส่วนของ การประเมินผลก่อนเรียน ร้อยละ 10 ประเมินผลระหว่างเรียน ร้อยละ 50 ประเมินผลหลังเรียน ร้อยละ 90 และการประเมินตามสภาพจริง ร้อยละ 70

ครูผู้สอน พบว่า คุณลักษณะเฉพาะของครูสุรางค์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการขับร้องเพลงไทย มีกลวิธีในการสอนที่เป็นระบบระเบียบ มีความตั้งใจในการจัดการเรียนการสอน เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตาต่อผู้เรียน มีอารมณ์ขัน และมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยมีความคาดหวังให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในการขับร้องเพลงไทย สามารถขับร้องเพลงไทยได้อย่างถูกต้องและไพเราะ และนำไปใช้ในวิชาชีพได้

ผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความคาดหวังในการเรียน คือ สามารถขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานได้อย่างถูกต้องและไพเราะ ร้อยละ 100 มีความรู้ความเข้าใจในหลักการขับร้องเพลงไทย ร้อยละ 80 สามารถขับร้องเพลงไทยได้ตามหลักสูตรหรือประมวลรายวิชาที่กำหนด ร้อยละ 75 ได้รับประเมินผลการเรียนเป็นเกรดเอ ร้อยละ 65 มีองค์ความรู้ในการขับร้องเพลงไทยสามารถนำไปใช้ในวิชาชีพของตนเอง ร้อยละ 60 และสามารถประยุกต์และต่อยอดในการขับร้องเพลงไทยขั้นสูง ร้อยละ 50

ผลการเรียน พบว่า เป็นไปตามที่ผู้เรียนคาดหวังทั้งหมด ร้อยละ 50 เป็นไปตามที่คาดหวังบางส่วน ร้อยละ 45 และไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ร้อยละ 5

อภิปรายผลการวิจัย

การสอนขับร้องเพลงไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกการขับร้องเพลงไทยโดยครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ นั้น สามารถแบ่งประเด็นการอภิปรายผลได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร หลักสูตรขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและเนื้อหาภาคปฏิบัติ โดยครูสุรางค์ได้คิดพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรขับร้องเพลงไทยมาอย่างต่อเนื่อง จนได้หลักสูตรขับร้องเพลงไทยในแบบฉบับของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ที่แตกต่างจากหลักสูตรขับร้องเพลงไทยในอดีต กล่าวคือ หลักสูตรขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์ เป็นหลักสูตรที่เริ่มต้นฝึกขับร้องจากแบบฝึกหัดการร้องเสียงเอื้อน “สามเสียงไพเราะ” เป็นลำดับแรก จากนั้นจะฝึกขับร้องต่อไปในแบบฝึกหัดการร้องเสียงเอื้อนอื่น ๆ ได้แก่ เสียงเอื้อนลูกกระพรวน และเสียงเอื้อนพยางค์ต่าง ๆ ก่อนที่จะไปสู่การฝึกขับร้องจากบทเพลงเป็นลำดับต่อไป ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรขับร้องเพลงไทยในอดีต ที่เริ่มต้นฝึกขับร้องจากบทเพลงเลย ทำให้หลักสูตรของครูสุรางค์ เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานการขับร้องเพลงไทยมาก่อน สามารถเรียนขับร้องเพลงไทยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็ว โดยครูสุรางค์มีการกำหนดเนื้อหาในหลักสูตร ได้แก่ ทฤษฎีการขับร้องเพลงไทยเบื้องต้น อันประกอบไปด้วยความหมายของการขับร้องเพลงไทย ศัพท์สังคีตที่ใช้ในการขับร้องเพลงไทย และเสียงเอื้อนในเพลงไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับร้องเพลงไทย และมีบทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติ ได้แก่ เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงหัวใจเสียงเอื้อน เพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวลำปางเล็ก เพลงลาวเจริญศรี และเพลงแขกต๋อยหม้อ เถา

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูสุรางค์ได้พัฒนารูปแบบการสอนเสมอมาจนได้รูปแบบที่เป็นระบบระเบียบแบบแผน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ในการสอนมีการลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงทั้งในระหว่างเรียนและหลังเรียน นอกจากนี้ยังได้ประพันธ์เพลงสามเสียงไพเราะ เพลงหัวใจเสียงเอื้อน และเพลงกลวิธีขับร้องเพลงไทย เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน และมีการจัดหมวดหมู่ของเสียงเอื้อนในเพลงไทย คิระบุคำศัพท์ที่ใช้เรียกเสียงเอื้อนในเพลงไทย เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และยังใช้สื่อการสอนประเภทโน้ตเพลง คลิปเสียง และเครื่องดนตรีอีกด้วย ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านครูผู้สอน ครูสุรางค์เป็นผู้มีองค์ความรู้ มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในการขับร้องเพลงไทย และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนขับร้องเพลงไทยมานานนับหลายสิบปี ครูสุรางค์มีบุคลิกภาพที่น่าถ้อยถนอม เป็นบุคคลผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจเมตตาโอปอ้อมอารี

มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และเป็นผู้มีอารมณ์ขัน ทำให้ผู้ที่เรียนขับร้องเพลงไทยกับครูสุรางค์สามารถเรียนได้อย่างมีความสุขและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นคนดี ด้วยการปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง และอบรมสั่งสอนตลอดการเรียนการสอนตั้งแต่ต้นจนจบของภาคการศึกษา

4. ผู้เรียน ผู้ที่เรียนขับร้องเพลงไทยกับครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พฤติกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จคือการตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียน การจดจำ การจดบันทึก การหมั่นฝึกซ้อมและทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ ด้วยการปลูกฝังของครูสุรางค์ แสดงให้เห็นว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีของครูมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเป็นคนดีของผู้เรียน นอกจากการเรียนรู้เรื่องความรู้และทักษะซึ่งเป็นสาระเนื้อหาของรายวิชา

ผลการศึกษาการสอนการขับร้องเพลงไทยสำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่วิชาเอกขับร้องไทย โดยสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงหลักการ วิธีการ และองค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนการขับร้องเพลงไทย ในกลุ่มผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานการขับร้องเพลงไทย และผู้เรียนที่ไม่ใช่เอกขับร้องไทย ของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยการสอนขับร้องเพลงไทยอื่น ๆ ที่ศึกษาการสอนการขับร้องเพลงไทยขั้นสูง ซึ่งเป็นการศึกษาในกลุ่มผู้เรียนที่มีพื้นฐานการขับร้องเพลงไทยมาแล้ว งานวิจัยฉบับนี้ทำให้เห็นว่ากลวิธีการสอนการขับร้องเพลงไทยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์นั้น จะแตกต่างกันไปตามบริบทของผู้เรียน ในแง่ของเนื้อหา วิธีการสอน และการวัดประเมินผล แต่อย่างไรก็ตามในแง่ของผู้สอนนั้น ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ใช้หลักเดียวกัน คือ การทุ่มเทกับการสอนอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งและเป็นคนดีของสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการสอนขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐาน และควรศึกษาเพิ่มเติมในการปฏิบัติการขับร้องเพลงไทย เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในการขับร้องเพลงไทยได้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการสอนเครื่องดนตรีไทย
ขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่ไม่ใช่เครื่องมือเอก และการวิจัยเกี่ยวกับการ
การขับร้องของครุฑท่านอื่น ๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2520). *หลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2520)*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2560). *วิธีวิทยาการสอนดนตรี (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพล นาเคเต. (2555). *การศึกษาอัตลักษณ์กระบวนการถ่ายทอดการขับร้องเพลงทยอยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1 ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มงคล ภิรมย์ครุฑ. (2553). *การพัฒนาแบบฝึกสำหรับคาริเน็ต เพื่อบรรเลงเดี่ยวเพลงไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1 ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มนตรี ตราโมท. (2507). *ดนตรีสมัยสุโขทัย: คำบรรยายในการสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อรรณพ บรรจงศิลป์, สุกัญญา สุขฉายา, และ รุ่งอรุณ กุลธำรง. (2546). *ดุริยางคศิลป์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ศาสตรา. (2553). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1 ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Models of teaching*. Boston, MA: Pearson.

Saskatchewan Education. (1991). *Instructional approaches: A framework for professional practice*. Regina, Saskatchewan: Saskatchewan Education.

Steiner, E. (1988). *Methodology of theory building*. Sydney: Educology Research Associates.

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธิ์ สุธธจิตต์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: narutt.s@chula.ac.th